

INDHOLD

Del I · Problemformulering og projektdesign

Kapitel 1 · Samfundsvidenskabelige metoder, hvad er det? 13

Catharina Juul Kristensen og M. Azhar Hussain

- 1.1. Introduktion 13
- 1.2. Hvad er videnskabelig viden og videnskabelset? 15
- 1.3. Kvalitative forskningsmetoder 16
- 1.4. Kvantitative forskningsmetoder 20
- 1.5. Eklektiske tilgange 23
- Litteratur 24

Kapitel 2 · Udarbejdelse af problemstillinger og problemformuleringer i samfundsvidenskabelige universitetsopgaver 25

Ole Helby Petersen og Peter Inantafillou

- 2.1. Introduktion 25
- 2.2. En kort procesguide til problemorienteret arbejde 26
- 2.3. Opstilling og argumentation for en problemstilling 27
- 2.4. Fra problemstilling til problemformulering 30
- 2.5. Inddragelse af relevant litteratur 33
- 2.6. Afrunding: Gode råd til det videre skrivearbejde 35
- Litteratur 37

Kapitel 3 · Hvordan laver man en stærk analysestrategi? 39

Mads Dagnis Jensen og Jon Kvist

- 3.1. Introduktion 39
- 3.2. Elementer i en analysestrategi 40
- 3.3. Problemstilling og -formulering: Hvad er vores problem og undersøgelses spørgsmål? 41
- 3.4. Teori 1: Hvad er hovedteorier, og hvordan bruger vi dem? 41
- 3.5. Teori 2: Hvordan definerer og bruger vi nøglebegreber? 43
- 3.6. Forskningsstrategi: Hvilke strategier giver den viden, vi søger? 45
- 3.7. Deskriptive og forklarende studier: Ønsker vi at beskrive eller forklare fænomener? 46
- 3.8. Population 1: Hvad er idealet for valg af materiale? 46
- 3.9. Population 2: Hvordan udvælger vi materiale, så det belyser, hvad vi ønsker at forklare? 47

Catharina Juul Kristensen og M. Azhar Hussain (red.)
Metoder i samfundsvidenskabene

1. udgave 2016
© Samfundslitteratur 2016

OMSLAG Imperiet (Lonne Hamborg)
SATS SL grafik (sigrafik.dk)
TRYK Narayana Press (narayana.dk)
ISBN 978-87-593-2163-8

Samfundslitteratur
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
info@samfundslitteratur.dk
samfundslitteratur.dk

FAGFÆLLE-
BEDØMT

Alle rettigheder forbeholdes. Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner eller i virksomheder, der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun inden for de rammer, der er nævnt i aftalen. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

KAPITEL 3

HVORDAN LAVER MAN EN STÆRK ANALYSESTRATEGI?¹

Mads Dagnis Jensen og Jon Kvist

3.1. INTRODUKTION

Dette kapitel beskriver, hvordan man udarbejder en analysestrategi for både kvalitative og kvantitative undersøgelser. Analysestrategien er særdeles vigtig for enhver opgave på universitetet. Den er masterplanen for, hvordan man gennemfører sin undersøgelse, dvs. hvordan man kommer fra problemstilling og valg af teori og empiri til konklusion og perspektivering. Specifikt handler kapitlet om, hvordan man sammensætter og forbinder elementer fra de andre kapitler i bogen, når man skal lave en opgave. Kapitlet giver en grundlæggende viden om forskellige samfundsvidenskabelige analysestrategier og videnskabelige vurderingskriterier. Viden, man kan anvende direkte i udarbejdelsen og refleksionerne over kvalitet og konsekvenser ved analysestrategiske valg i undersøgelser. Som gennemgående eksempel i kapitlet bruger vi emnet demokrati.

Før vi går i gang med at præsentere om de forskellige elementer i udarbejdelsen af opgaver, er det på sin plads med nogle bemærkninger. For det første kan det være nødvendigt at tilpasse de fremgangsmåder, vi beskriver. Næste afsnit viser en standardmodel for en opgave med de typiske elementer og rækkefølgen heraf. Imidlertid er det tit nødvendigt at tilpasse de enkelte elementer og rækkefølgen til den enkelte opgave.

For det andet skal man være opmærksom på, at der ikke er noget rigtigt eller forkert sted at begynde. Selvom langt de fleste opgaver begynder med en pro-

---

¹ Tak til studerende og kolleger – Søren Bonnesen, Flemming Juul Christiansen, Mia Gjelstrup, Ole Helby Pedersen, Rasmus Holm, Mikkel Mouritzen og Peter Triantafillou – og redaktorerne for hjælpsomme kommentarer på et første kapiteludkast.

blemstilling, behøves det ikke være sådan. Nogle har fx et kendskab til en teori og finder derefter en problemstilling, som passer til. Andre er særligt gode til en metode eller har nogle spændende data og finder først efterfølgende en relevant problemstilling.

For det tredje giver læreogspræsentationer ofte et indtryk af, at det at lave en opgave på universitet er en struktureret, lineær proces. Det er det bare ikke i virkeligheden. Undersøgelser er ofte kaotiske, hvor man bevæger sig frem og tilbage mellem de enkelte elementer. Tricket er løbende at tilpasse de enkelte elementer til hinanden, så den færdige opgave ligner den lineære struktur, man finder i undersøgelser. I denne proces er det vigtigt at bede om feedback. For at ende med en veludviklet opgave skal man, før man går i gang, tænke over dens praktiske gennemførlighed (Andersen m.fl. 2012). Det er afgørende, at man tager hensyn til, hvor lang tid og hvor mange ressourcer man har til rådighed. Overvejelser om den praktiske gennemførlighed handler om at tænke fremad. Mere lavpraktisk handler det også om at forudse problemer med dataindsamlingen: En vigtig del af at tænke fremad er at have en plan B for, hvad man kan gøre, hvis man ikke får den ønskede empiri. Men selvom analysestrategi handler om at planlægge og tænke fremad, er der dog også grænser herfor. Som opgaveskriver bliver man klogere, des mere man skriver om emnet. Støder man på problemer, er der ikke andet at gøre end at improvisere, tilpasse og overkomme. Man må ikke lade sig hæmme af frygten for at begå fejl, da disse er en naturlig del af undersøgelsesprocessen og ikke udgør et problem, så længe de bliver rettet.

3.2. ELEMENTER I EN ANALYSESTRATEGI

Analysestrategi består af en række elementer, der skal hænge indbyrdes sammen og relatere sig til problemformuleringen:

- Problemstilling og -formulering med evt. tilknyttede arbejds spørgsmål
- Hovedteorier og nøglebegreber
- Forskningsstrategi
- Population og cases.

Dertil kommer diskussion af datakilder, -typer, -indsamlingsmetoder og -analyse samt af mulige problemer og af forskningsdesigns begrænsninger i forhold til at besvare forsknings spørgsmål. Det præcise antal af elementer i opgaven vil

afhænge af, hvilke type af problem og arbejds spørgsmål man har. Husk, at hvert arbejds spørgsmål ofte kræver et eget forskningsdesign.

I dette kapitel belyser vi vigtige aspekter ved hvert element og deres indbyrdes sammenhænge. Afslutningsvist fremhæver vi nogle generelle vurderingskriterier for analyser, og hvordan de enkelte elementer typisk indgår i posters over igangværende arbejde og i opgaver med endelig afrapportering.

3.3. PROBLEMSTILLING OG -FORMULERING: HVAD ER VORES PROBLEM OG UNDERSØGELSESPØRGSMÅL?

Først skal man finde en problemstilling, der udfylder et eller flere huller i vores eksisterende viden, og omforme den til en problemformulering, jf. kapitel 2. Det gøres som anført ved at identificere et emne, der både er samfunds- og forskningsmæssig relevant samt formulere en relateret problemformulering ved hjælp af de såkaldte hv-ord: hvordan, hvorfor, hvad, hvem, hvilke osv. En problemformulering kunne fx lyde: "Hvordan og hvorfor bliver nogle lande demokratiske, mens andre lande ikke gør?"

Denne problemformulering er både empirisk og teoretisk, da den søger at beskrive demokratiseringsprocesser og identificere, hvilke faktorer som betinger disse.

Problemformuleringer er ofte tilknyttet to-fire arbejds spørgsmål. Problemformuleringen ovenfor indeholder to arbejds spørgsmål:

1. Hvordan bliver lande demokratiske?
2. Hvorfor bliver nogle lande demokratiske og andre ikke?

Arbejds spørgsmål hjælper med at strukturere analysen, da spørgsmål ofte bliver undersøgt med hver deres forskningsstrategi i forskellige dele af opgaven.

3.4. TEORI 1: HVAD ER HOVEDTEORIER, OG HVORDAN BRUGER VI DEM?

Det næste element i en opgave efter problemformuleringen vil typisk være teoriapparatet. Teori er vigtig, fordi den kan bidrage til at forklare eller forstå det, vi undersøger. Teori kan spille forskellige roller. En central skelnen er, hvorvidt undersøgelsen søger at teste eller udvikle teori. *Test*er undersøgelsen teori, benyttes

teori deduktivt. Man anvender i dette tilfælde teorien til at opstille hypoteser, hvis forklaringskraft man tester på empirien.

Udvikler undersøgelsen derimod teori, anvendes en induktiv tilgang. Udgangspunktet er her empirien, som kategoriseres med henblik på at danne teori. Endelig er der en midterposition, hvor man bevæger sig frem og tilbage mellem teori og empiri. Her begynder man eksempelvis med en teori, som man så afprøver på empirien, og i lyset deraf raffinerer man den. Derefter anvender man den igen på noget empiri, og sådan fortsætter man, indtil man opnår en tilstrækkelig forklaring.

En anden vigtigt skelnen er, hvorvidt teorien benyttes til at forklare eller forstå en problemstilling. Inden for den *forklarende* tilgang kan teori benyttes på to forskellige måder. En måde vil være at udtale hypoteser på baggrund af en enkelt teori for at teste, hvor langt den kan bruges til at forklare et fænomen. En anden måde vil være at anvende forskellige teorier. Antagelser fra teorierne kan så enten konkurrere om at forklare en problemstilling (konkurrerende teoriitilgang); dvs. samarbejde om at forklare forskellige dele af problemstillingen (symbiotisk teoriitilgang), eller de kombineres for at opnå større grad af forklaringskraft i forhold til problemstillingen (syntetisk teoriitilgang). Anvendes teorien derimod til at *forstå* en problemstilling, benytter vi den som en linse på virkeligheden. Vi er her ikke interesseret i, hvor meget den kan forklare, men om den gør os klogere på det, vi undersøger.

Ser vi på problemformuleringen om, hvordan og hvorfor nogle lande bliver demokratiske, åbner det for både udvikling og tests af teori. Den første del af problemformuleringen "Hvordan bliver lande demokratiske" lægger op til, at teori udvikles på baggrund af nærgående studier af demokratiseringsprocessen i en række lande. Er der fx en sekvens af begivenheder, der leder til demokrati? I anden del af problemformuleringen vedrørende "Hvorfor nogle lande bliver demokratiske", kan man med fordel benytte teori deduktivt. Der er bl.a. teorier, som argumenterer for, at kapitalisme er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for demokrati, mens tilstedeværelsen af omfattende naturressourcer kan virke begrænsende. Disse forklaringer kunne med fordel undersøges i et statistisk studie af mange lande (jf. kapitel 17 og 18). Problemformuleringen tilstræber ligeledes både at forstå og forklare. Hvordan-spørgsmålets formål er at forstå processer, der gør lande demokratiske. Hvorfor-spørgsmål søger at identificere faktorer, der forklarer årsagerne til, at nogle lande er demokratiske, mens andre ikke er.

3.5. TEORI 2: HVORDAN DEFINERER OG BRUGER VI NØGLEBEGREBER?

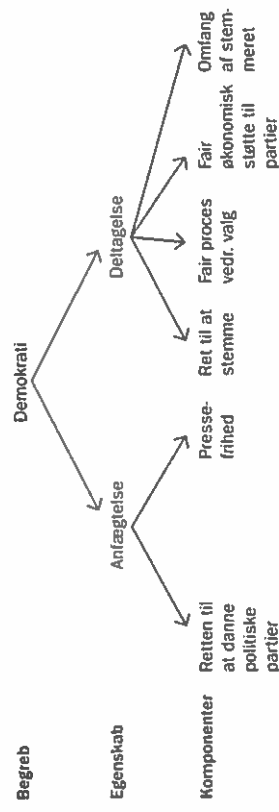
Begreber er byggeklodserne i teorier. For vi kan gå i gang med at undersøge, hvordan og hvorfor nogle lande bliver demokratiske, skal vi definere, hvad vi forstår ved demokrati. I modsætning til hverdagsprog skal man i den akademiske verden tilstræbe at anvende ord med en klar mening. I praksis er dette vanskeligt især inden for samfundsvidenskab, hvor man benytter abstrakte begreber som fx "demokrati", "aktor" eller "institution".

For at kunne bruge begreber i analyser er det nyttigt at skelne mellem baggrundsbegreber og systematiserede begreber (Adcock og Collier 2001). Et baggrundsbegreb er en bred forståelse af et ord, som man fx kan finde i et leksikon. Slår man op i *Gyldebrands Store Danske Leksikon*, finder man ud af, at "demokrati [betyder] folkestyre, folkevælde, eller folkeligt selvstyre. De to bestanddele i denne definition, folk og styre, er gennem tiderne blevet fortolket meget forskelligt". Opslaget viser, at demokrati handler om, at folket (demo) skal styre (kratia) det politiske system. Imidlertid siger det ikke noget om, hvilke betingelser som skal opfyldes, for at folket kan styre. Derfor er der behov for at udforme et systematiseret begreb, som er en mere snæver definition i tråd med dem, man finder i en ordbog. Eksempelvis definerer *Politikens Nudanske Ordbog* fra 2008 demokrati som "en styreform hvor befolkningen har den politiske magt, og hvor beslutninger træffes ved afstemning og af folkevalgte repræsentanter". Inden for videnskaben anvender man dog sjældent ordbogsdefinitioner, men danner selv systematiske begreber ved at identificere egenskaber i form af karaktertræk, der skal være til stede, for at et fænomen tilhører begrebet – i dette tilfælde "demokrati". Der er en omvendt proportional sammenhæng mellem antallet af egenskaber, et begreb består af, og hvor meget det dækker. Med andre ord: Jo flere egenskaber et begreb har, des mere konkret vil det være, og des mindre område vil det dække. Begreber med få egenskaber vil omvendt være mere abstrakte og dække et stort område. Man kan sammenligne det med en luftballon (Mair 2008): Hvis luftballonen har mange sække om bord (egenskaber), flyver den tæt på jorden, så passagererne kan se, hvad der foregår. Omvendt er det, hvis passagerne vil overskue et bredere område: så smider de nogle sække (egenskaber).

2 [Http://www.denstordanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Alloederne_demokrati_og_konstitutionelt_monarki/demokrati](http://www.denstordanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Alloederne_demokrati_og_konstitutionelt_monarki/demokrati).

ber) over bord, og luftballonen stiger til vejs. Fordelen er, at de nu kan betragte et større område, men ulempen er, at de ikke kan se området i detaljer.

Kigger man i den akademiske litteratur om demokrati, finder man ud af, at der langt fra er enighed om, hvilke egenskaber der skal være til stede, for at et land kan karakteriseres som demokratisk (for en diskussion, se Munck og Verkuilen 2002). En god måde at definere et begreb som demokrati på er ved at lave et definitionstræ, sådan som det er illustreret i figur 3.1 nedenfor. Øverst har man selve begrebet "demokrati", der så nedbrydes i to egenskaber: "Anlægelse" forstået som retten til at gøre indsigelse mod de siddende magthavere og "Deltagelse" forstået som muligheden for selv at blive magthaver eller påvirke dem, der er det. De to egenskaber kan så hver især nedbrydes i en række komponenter, som vist. Figuren illustrerer også fint det beskrevne omvendt proportionelle forhold mellem egenskaber og anvendelsesområde. Man kunne eksempelvis have tilføjet flere egenskaber og komponenter vedrørende politiske eller økonomiske rettigheder. Det ville indsnævre antallet af lande, som vil blive klassificeret som demokratier. Det almindelige er dog, at man anvender en minimumsdefinition efter principet *per genus et differentiam* (Møller 2010). Genus er den eller de egenskaber(er), som alle enheder, der tilhører et begreb, har til fælles, mens *differentiam* er det, der adskiller dem. I forhold til demokrati vil "frie valg" være genus (fællesmængden for alle demokratier), mens *differentiam* vil bestå af en masse typer af rettigheder, som ikke alle demokratier har til fælles (delmængder).

Figur 3.1. Definitionstræ. Kilde: Munck og Verkuilen (2002).

Begreber kan også karakteriseres og vurderes i forhold til generelle samfundsvidskabelige vurderingskriterier, som at de er kendte, giver genklang, er præcise,

er logisk sammensatte, afgrænsede i forhold til andre begreber, brugbare i forklaringer og dækkende i forhold til dele af virkeligheden (Gerring 2012). Vær opmærksom på, at der er et trade-off mellem de forskellige kriterier. Et begreb scorer aldrig højt på alle kriterier. Vægter man fx genklang højt, vil man ofte give afkald på noget præcision, og omvendt.

3.6. FORSKNINGSSTRATEGI: HVILKE STRATEGIER GIVER DEN VIDEN, VI SØGER?

Det tredje element er forskningsstrategi, hvor man kan vælge mellem kvantitative og kvalitative tilgange. Strategierne er tilknyttet forskellig sprogbrug og metoder. *Kvantitative* strategier undersøger typisk et begrænset antal variabler på et stort antal observationer. *Kvalitative* strategier undersøger typisk en masse aspekter ved et mindre antal cases. Der er derfor et trade-off mellem på den ene side undersøgelsens antal variabler eller aspekter, som man ønsker information om, og på den anden side antal observationer eller cases i undersøgelsen. Normalt anvendes udtrykket observation om de (ofte mange) enheder, man studerer kvantitativt, mens udtrykket case benyttes om de (ofte få) enheder, man studerer kvalitativt. Som det vil blive uddybet i det følgende og jf. kapitel 1, fokuserer man på nogle få aspekter ved de mange observationer inden for kvantitativ forskning, mens man fokuserer på mange, ofte komplekse aspekter ved de få cases, man studerer inden for kvalitativ forskning.

Valget af forskningsstrategi bør især afhænge af den type viden, undersøgelsen skal frembringe for at besvare problemformuleringen og eventuelle arbejdsopgaver. Begge strategier frembringer legitim viden, men de frembringer forskellige viden. Den kvantitative strategi frembringer bred viden om mønstre og omfang og har ofte fokus på generaliseringer. Den kvalitative strategi frembringer dyb viden om processer og helheder og har ofte fokus på kompleksitet. Spørgsmålene i problemformuleringen vil lægge op til, at man søger at frembringe den ene eller den anden type af viden, og derudfra kan man nærmere vælge metoder tilknyttet en af forskningsstrategierne.

Som nævnt er forskningsstrategi typisk koblet til arbejdsopgaver, hvorfor der kan være forskellige forskningsstrategier i spil i samme undersøgelse. Fx kan kvantitative metoder som statistik bruges til at afslutte, hvordan forskellige teoretisk identificerede faktorer leder til, at lande bliver demokratiske. Kvalitative metoder som et komparativt studie af to lande, der minder om hinanden, hvor

det ene er blevet demokratisk og det andet ikke, kan bruges til at belyse, hvorfor nogle lande bliver demokratiske og andre ikke. Grunden til at undersøge lande, der ligner hinanden, er, at vi kan se bort fra de forhold, hvor de er ens, og fokusere på det eller de aspekter, hvor landene er forskellige.

Comparative studier kan både gøre brug af kvalitative caseorienterede metoder og af kvantitative variabelorienterede metoder, jf. kapitel 1. De komparative studier placerer sig ofte i en position imellem de kvalitative og kvantitative. De undersøger et moderat antal cases normalt mellem 5-30 i forhold til et moderat antal aspekter med fokus på betydningen af deres ligheder og forskelle.

3.7. DESKRIPTIVE OG FORKLARENDE STUDIER: ØNSKER VI AT BESKRIVE ELLER FORKLARE FÆNOMENER?

De fleste studier søger at undersøge, hvordan ting hænger sammen. Det er forklarende studier. Når man undersøger, hvordan to eller flere aspekter/variabler påvirker et af flere andre aspekter/variabler, er der tale om et forklarende studie. Eksplorative (udforskende) undersøgelser søger at finde, opstille og definere relevante ideer, dvs. hypoteser, uden at undersøge dem nærmere. De fleste opgaver begynder i en eksplorativ fase, og så skifter de til at blive forklarende studier, når man har fået bedre viden teoretisk og empirisk om, hvordan sammenhængene kan se ud.

Deskriptive undersøgelser søger at beskrive et aspekt, en proces eller et fænomen, men ikke at forklare sammenhænge. De fleste undersøgelser har både forklarende og deskriptive elementer. Det kan fx være, når en del af undersøgelsen søger at fastsætte omfanget af et givet problem og en anden del at forklare, hvordan problemet er opstået eller dets konsekvenser.

Et af formålene med at kunne forklare sammenhænge er, at undersøgelser derudover kan bidrage til at foreslå forandringer baseret på viden om problemets opståen (årsager) eller konsekvenser.

3.8. POPULATION 1: HVAD ER IDEALET FOR VALG AF MATERIALE?

Valg af population og cases er det næste element i analysestrategien. Nogle af de spørgsmål, man skal finde svar på, er: Hvad skal man undersøge (materiale og population)? Og hvordan udvælger man bedst en delmængde af den fulde population gennem stikprøve eller cases?

Hvis man benytter sig af en metodik i den kvantitative forskningsstrategi, er *tilfældig udvælgelse* af en delmængde af den fulde population (en stikprøve) den ideelle måde at etablere det materiale på, der undersøges. Udvalget skal være tilstrækkeligt stort til, at det er muligt at udlede valide generaliseringer fra den udvalgte stikprøve til populationen. Hvis man undersøger en undergruppe, der er lille i populationen, kan man lave et stratificeret udvalg af denne gruppe. Dvs. man udvælger ekstra mange af den lille gruppe, som derved bedre kan generaliseres til populationsundergruppen. Som hovedregel er stikprøver stabile i den forstand, at det ikke er velset at droppe observationer, som ikke passer med forventninger eller er outliers eller andet.

Hvis man benytter sig af en metodik inden for den kvalitative forskningsstrategi, er idealet *ikke* at foretage en tilfældig udvælgelse af materiale, men en bevidst udvælgelse af materiale. Hvis man fx laver casestudier, er ønsket at kunne udtrække så megen viden som muligt fra de udvalgte cases, jf. kapitel 20. Cases udvælges ud fra den forventede værdi, de teoretisk eller empirisk kan tænkes at bidrage med i forhold til problemformuleringen. Antallet af cases vil variere afhængig af problemstillingen. Antallet af cases er sjældent højt og betydeligt mindre end i kvantitative studier. De udvalgte cases er endvidere fleksible i den forstand, at nogle cases måske bliver droppet i løbet af undersøgelsen, hvis det viser sig, at de ikke er cases af den ønskede type. Ligeledes kan det være, at nye cases dukker op i løbet af undersøgelsen. Det kunne fx være, at nogle lande vurderes at være udemokratiske i nogle perioder og demokratiske i andre perioder, ud fra hvorvidt de indfrier opstillede kriterier, og at cases derfor inddrages eller udelukkes fra undersøgelsen. Det bevidste udvalg af cases og løbende konstituering er meget forskellig fra praksis med kvantitative studier.

3.9. POPULATION 2: HVORDAN UDVÆLGER VI MATERIALE, SÅ DET BELYSER, HVAD VI ØNSKER AT FORKLARE?

Rent operationelt udvælger man cases efter, hvordan de ser ud med hensyn til deres årsager (forklarende eller uafhængige variable), resultat (forklaret eller afhængig variabel) eller den mekanisme, der forbinder årsager med effekter. En af de første ting, man med fordel kan tage stilling til, er, om man ønsker at forklare:

- *Årsager* til nogle effekter (causes-of-effects)
- *Effekterne* af nogle årsager (effects-of-causes)
- *Mekanismer* og kapaciteter, der forbinder årsager og effekter.

Denne lille skelnen i tilgang har stor betydning for, hvordan man analysestrategisk designer sit studie. I causes-of-effects udvælger man cases efter positivt outcome og søger derefter årsager til dette outcome. I effects-of-causes udvælger man cases efter, at årsagen er til stede, og søger derefter efter deres effekter på et givet område. Ved mekanismetilgangen udvælger man cases, der både har årsager og effekter, og søger derefter efter spor på kausale forhold, der forbinder årsager med effekter.

Hvis man udvælger cases efter deres forklarende faktorer, som man fx har identificeret i sin litteraturrensemgang, skal man finde ud af sit syn på de forklarende faktorer: er de konkurrerende eller konfigurationelle? Ofte er der flere konkurrerende ideer om årsager til, fx hvorfor nogle lande udvikler demokrati, og man skal derfor finde ud af, hvorvidt man ser de forklarende faktorer som uafhængige af hinanden, eller om de står i et konfigurationelt forhold til hinanden og udgør kausale kombinationer.

Oftest vil kvantitative studier opfatte variabler som uafhængige af hinanden, og undersøgelsen handler da ikke mindst om at finde den eller de variabler, der forklarer effekten. Det er den variabel, der er stærkest korreleret med effekten og mindst med de øvrige forklarende variabler. Hvis flere variabler bidrager til at forklare en effekt, såkaldte multivariate forklaringer, ses variablene ofte som additive, dvs. de kan lægges sammen, men er uafhængige af hinanden.

I kvalitative studier opfattes forklarende faktorer ofte som værende enten nødvendige eller tilstrækkelige for et givet outcome. Dertil indgår de forklarende faktorer ofte i sammenhæng med hinanden. De multivariate forklaringer er her kausale opskrifter som fx: En stor middelklasse og fraværet af store mængder naturressourcer bidrager til udviklingen af demokrati i Danmark. Kombinationen af en stor middelklasse i Saudi-Arabien med tilstedeværelsen af store mængder naturressourcer kan forklare fraværet af demokrati, idet kongehuset kan betale middelklassen for ikke at forlange demokrati.

3.10. POPULATION 3: HVORDAN UDVÆLGER OG ANALYSERER VI CASES, SÅ DE GIVER STØRST VÆRDI?

Man kan bruge forskellige strategier i udvælgelse og analyse af cases (se Seawright og Gerring 2008). Man bruger den:

- *typiske case*, når man ønsker at bekræfte en kendt sammenhæng ved hjælp af

den undersøgte case. Eksempelvis er Danmark en typisk case for sammenhængen mellem økonomisk udvikling og omfanget af demokrati.

- *ekstreme case*, når man vil undersøge, hvorfor en case er ekstrem i forhold til populationen, fx den lave grad af demokrati i Saudi-Arabien på trods af, at landet er meget velstående.
- *afvigende case*, når man fx vil undersøge, hvorfor en case adskiller sig fra generelle sammenhænge. Fx er Singapore en afvigende case i forhold til sammenhængen mellem økonomisk udvikling og omfanget af demokrati.
- *betydningsfulde case*, som er kendetegnet ved at have interessante konfigurationer som fx Nepal, der er et demokrati, men har et lavt niveau af økonomisk udvikling.
- *kritiske* – også kaldet *vigtige* eller *afgørende* – case til at teste teorier, og den kommer i to varianter:
  - a. Den *mest sandsynlige case* bruges til at svække teorier. Hvis det fx ikke er muligt at sikre foreningsfriheden i de nordiske lande med verdens længste tradition for foreningsfrihed, er det usandsynligt, at den type frihed kan sikres nogen som helst steder.
  - b. Den *mindst sandsynlige case* bruges til at styrke teorier: Hvis det er muligt at indføre begrænsninger i nogle statsborgeres demokratiske rettigheder i de nordiske lande, hvor lige rettigheder står centralt, er det sandsynligt, at sådanne begrænsninger kan indføres i alle andre lande.

Det kan også være, at man ønsker et forskningsdesign med flere cases, et komparativt casestudie. Her er der tre strategier at vælge imellem, hvor man vælger:

- *forskellige cases*, når man vil fremhæve betydningen af forskelligheder, fx lande med forskellige typer af demokrati. Cases repræsenterer tilsammen variationen af cases, men ikke fordelingen af cases i den fulde population, der vil fx være ét land for hver type af demokrati, selvom en type af demokrati dækker en stor andel af demokratiske lande, og en anden type af demokrati måske blot dækker få eller et enkelt land.
- *mest ens cases*, *forskelligt outcome*, når man vil undersøge betydningen af en nøje udvalgt forklarende faktor, fx valgsystemet, der varierer mellem ellers ens lande, og som derfor kan siges at have været udslagsgivende for forskelle i et givet outcome, fx typen af demokrati.
- *mest forskellige cases*, *ens outcome*, når man vil undersøge betydningen af en

noje udvalgt forklarende faktor, fx partistøtteregler, der er ens i lande, som ellers er meget forskellige, hvorfor den forklarede faktor kan siges at være udslagsgivende for, at landene har samme outcome, fx lobbyisme.

Man skal huske, at undersøgelsen kan bruge en case ud fra forskellige strategier alt afhængig af, hvilket arbejds spørgsmål man er i gang med at analysere. Danmark kan fx være en *kritisk case* i et casestudie i en del af undersøgelsen og indgå i et komparativt casestudie med et *mest ens cases*, *forskelligt outcome*-design i en anden del af undersøgelsen.

3.11. ANALYSE: HVORDAN ANALYSERER VI DE INDSAMLEDE DATA?

I analysen kombineres teori og empiri, så ny viden opstår. Analysen er kernen i opgaven og fylder normalt mindst halvdelen. Hvad enten man arbejder kvantitativt eller kvalitativt, er fundamentet for analysen reduktion og systematisering af det empiriske materiale. Hvordan empirien reduceres, afhænger af forskningsdesignet (Blaikie 2010). Arbejder man kvantitativt, vil datareduktion og systematisering bestå i, at man fx producerer data ved at kode tekstmateriale eller indsamler og omkoder eksisterende data, jf. kapitel 13. Derefter indlæses og kodes data i et statistisk program som SPSS, STATA eller R. Endelig beskrives og visualiseres resultaterne i form af uni-, bi- eller multivariate analyser, jf. kapitel 15-17.

Vil vi undersøge, *hvorfor* nogle lande bliver demokratiske og andre ikke, kan dette med fordel undersøges kvantitativt. Der findes allerede forskellige datasæt, hvor lande er scoret i forhold til, hvor demokratiske de er.

- Med udgangspunkt i vores begrebsliggørelse af demokrati udvælger vi relevante variabler og laver dem om til et indeks. Dette indeks er vores afhængige variabel.
- Derefter finder vi data for vores uafhængige variabler, fx om tilstedeværelsen af kapitalisme, naturressourcer, middelklassens andel af befolkningen samt landenes geografiske placering.
- Herefter beskrives de enkelte variabler univariat ved fx at lave frekvenstabeller over, hvor mange demokratier der er vis-a-vis totalitære regimer.
- Endelig køres bivariate analyser mellem de uafhængige variabler og den afhængige, for alle variabler samles i en multivariat analyse, og resultatet præsenteres.

Arbejder man derimod kvalitativt, vil man indsamle empiri i form af dokumenter, litteratur og interviews, jf. kapitel 5-7 og 8-9. Empiriindsamlingen fortsætter, indtil man har opnået en tilstrækkelig forståelse af eller forklaring på den problemstilling, man beskæftiger sig med. Det er normalt at anvende mange forskellige kilder og at forholde sig kildekritisk til disse. Det er også normal praksis, at interviews optages og evt. også transkriberes for at sikre kildemæssig transparens, jf. kapitel 5-7. I næste skridt reduceres kompleksiteten i det empiriske materiale ved at kode og systematisere det. Kodningen kan enten foregå på baggrund af eksisterende teoretiske kategorier, eller nye kategorier kan udformes med henblik på at teoriudvikle. Det empiriske materiale skal ligeledes systematiseres ved fx at lægge det i kronologisk orden eller i forhold til nogle analytiske kategorier. Evt. kan systematisering foregå ved anvendelse af software som fx NVivo. På baggrund af kodningen og systematiseringen beskrives det eller de mønstre, som tegner sig, og hvis man arbejder deduktivt, i hvilket omfang det/de passer med de mulige forklaringer, man har opstillet.

Vil vi fx undersøge, *hvordan* lande bliver demokratiske (snarere end *hvorfor* de bliver demokratiske), kan dette med fordel undersøges kvalitativt. Vi kan fx vælge en række lande med og uden demokrati. Dernæst indsamles litteratur og dokumenter, der beskriver udviklingen i landenes styreform, samt generel information om landene. Empiren sorteres, og evt. betingelser for demokrati identificeres.

Hvad enten man arbejder kvantitativt eller kvalitativt, er det vigtigt at tage de fornødne forbehold i analysen. Dvs. ikke presse teorien ned over empirien eller sige mere, end analysen tillader. Centrale overvejelser er her spørgsmålene om reliabilitet, validitet og generaliserbarhed, som beskrives i det efterfølgende. Omvendt skal man ikke være for selvkritisk. Den gode opgave er kendetegnet ved ydmyghed over for begrænsninger og ærlig fremlæggelse af resultater, men aner kender samtidig, at den har bidraget med væsentlig viden.

3.12. VURDERING AF ANALYSER: HVOR GENERALISERBARE, ROBUSTE OG GYLDIGE ER ANALYSENS RESULTATER, OG HVOR TRANSPARENT ER UNDERSØGELSEN?

Resultater fra kvantitative studier antages i udgangspunkt at kunne generaliseres til en større population. Man skal huske at argumentere for, hvorvidt det er mu-

ligt at *generalisere* og i givet fald til hvilken population. Hvilken del af verden kan resultaterne sige noget om?

Kvalitative studier kritiseres ofte af kvantitativt orienterede forskere for ikke at kunne generalisere. Det gælder ikke mindst single casestudier, der tillige siges ikke at være sammenlignende med andre cases og derfor i sagens natur ude af stand til at give generaliserbare resultater. Men hvis man har valgt en single case godt, kan den faktisk bidrage til vores viden på væsentlig måde, derunder til at generalisere. Empirisk kan fx en ekstrem case bidrage til at forklare outliers, og typiske cases (onlieries) kan repræsentere et større antal cases. Teoretisk kan en vigtig case – fx den mest eller mindst sandsynlige case – der er kritisk over for en given sammenhæng, væsentligt styrke eller svække en teori. På den måde kan selv én case bekræfte, afkræfte, ændre eller udvikle teorier.

Validitet, dvs. *gyldighed*, er et andet vigtigt vurderingskriterium af analyser. Både kvalitative og kvantitative tilgange skal sikre målingsvaliditet, intern og ekstern validitet. Målingsvaliditet er, når begrebers relevante indhold måles, og irrelevante forhold udelukkes. Intern validitet er, når resultater er valide for den undersøgte population. Ekstern validitet er, når resultater (også) er valide uden for den undersøgte population, svarende til generalisering.

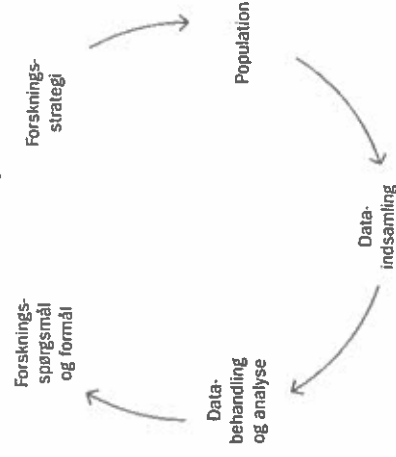
Det sidste gennemgående vurderingskriterium er *reliabilitet*, dvs. pålidelighed og robusthed. For kvantitative tilgange handler spørgsmålet ofte om, hvorvidt størrelsen på stikprøver er store nok til at sikre statistisk signifikante resultater. For kvalitative tilgange handler spørgsmålet ofte om, hvorvidt de inddragne cases reelt er eksempler på, hvad de argumenteres for at være, og hvad der ville ske, hvis andre lignende cases havde været inddraget i stedet for eller som supplement til de inddragne cases.

Hvad enten man arbejder kvantitativt eller/og kvalitativt, er det vigtigt at sikre metodisk *transparens* ved at forklare, hvad man har gjort og hvordan i de enkelte trin af undersøgelsen. Det gøres, for at andre kan kigge undersøgelsen efter i kørtene.

3.13. AFRUNDING: PRÆSENTATION AF ANALYSESTRATEGI

Efter at have gennemgået de enkelte elementer i en analysestrategi, er det på sin plads med nogle opsamlende bemærkninger. Når man udarbejder og anvender sin analysestrategi, sker det som nævnt i indledningen ofte i en ikke-lineær pro-

ces, hvor man på kryds og tværs går frem og tilbage mellem de forskellige elementer i en stadig udvikling af de enkelte elementer og tilpasning af dem til hinanden, se figur 3.2.

Figur 3.2. Udarbejdelse af analysestrategi.

Når man *præsenterer* analysestrategien, foregår det derimod ved, at de enkelte elementer præsenteres hver for sig struktureret i en lineær proces i en logisk rækkefølge med indhold som fx:

- *Problemonråde og -formulering*: Problemstilling, videnshul og problemformulering med tilknyttede arbejds spørgsmål.
- *Teoretiske overvejelser*: Argumentation for valg af teori(er) og operationalisering.
- *Metodiske overvejelser*: Argumentation for udvalgt population, metode for dataindsamling mv.
- *Analys*: Databehandling og analyse.
- *Diskussion*: Hvad er styrker og svagheder ved samlet analysestrategi og ved forskningsdesign for de enkelte arbejds spørgsmål.

I en poster- eller synopsispræsentation over det igangværende arbejde kan man vælge en sådan opdeling af elementerne, eller man kan lave en finere opdeling, fx:

- Undersøgelsernes emne og problem
- Forskningsspørgsmål og formål
- Videnskabsteoretiske overvejelser
- Teorier, begreber, hypoteser og modeller
- Datatyper, -form og -kilder
- Dataindsamling og -metoder
- Behandling og analyse af data
- Styrker og svagheder ved design.

Særligt for posters og synopsis gælder det, at det kan være en god ide at illustrere centrale forhold i analysestrategien, fx for begreber og typologier, forskningsdesigns og kausale sammenhænge.

Husk i den forbindelse, at der kan være forskellige analysestrategier til de enkelte arbejdsopgaver. Som beskrevet lægger arbejdsopgavemålet om, *hvorfor* nogle lande bliver demokratiske, op til brug af kvantitative metoder, mens ar-bejdsopgavemålet om, *hvordan* lande bliver demokratiske, op til brug af kvalitative caseorienterede metoder. Problemformuleringen "Hvordan og hvorfor bliver nogle lande demokratiske, mens andre lande ikke gør?" besvares med andre ord ved hjælp af en analysestrategi med brug af både kvantitative og kvalitative case-orienterede metoder.

Både i opgaver og i posters er det vigtigt at forholde design og analyse til de generelle vurderingskriterier omkring reliabilitet, validitet og generalisering. Kan vi bevise, at x forårsager y, at y har z konsekvenser, eller måske begge dele? Er vores design og analyse robuste? Indfanger vi, hvad vi gerne vil? Hvor langt kan vi generalisere vores resultater? Tilsammen hjælper svar på sådanne spørgsmål til at identificere og adressere styrker og svagheder og dermed skabe en stærk analysestrategi og en bedre undersøgelse.

LITTERATUR

Adcock, R. og D. Collier (2001). Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research. *American Political Science Review*, 95 (3): 529-546.

Andersen, L.B., A.S. Binderkrantz og K.M. Hansen (2012). "Forskningsdesign". I L.B. Andersen, K.M. Hansen og R. Klemmensen (red.), *Metoder i statskundskab*, 2. udgave. København: Hans Reitzels Forlag: 66-96.

Blaikie, N. (2010). *Designing Social Research*. 2. udgave. Cambridge: Polity Press.

Den Store Danske. www.denstoredanske.dk/Samfund_jura_og_politik/Samfund/Moderne_demokrati_og_konstitutionelt_monarki/demokrati.

Gerring, J. (2012). *Social Science Methodology: A unified framework*. 2. udgave. Cambridge: Cambridge University Press.

Mair, P. (2008). "Concepts and Concept Formation". I D. Della Porta og M. Keating (red.), *Approaches and Methodologies in the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press: 177-197.

Munck, G.L. og J. Verkuilen (2002). Conceptualizing and measuring democracy: Evaluating alternative indices. *Comparative Political Studies*, 35 (1): 5-34.

Møller, J. (2010). *Demokrati og demokratisering: en introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag, Politiken (2008). *Politikens Nuværende Ord*. København: Politiken.

Seawright, J. og J. Gerring (2008). Case selection techniques in case study research: a menu of qualitative and quantitative options. *Political Research Quarterly*, 61 (2): 294-308.